

УДК 94(497.6)(091)

ISSN 2233-1778

АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈУ

ГРАЂА О ПРОШЛОСТИ БОСНЕ

12
2019

РЕДАКЦИЈА

Радивој Радић, Раде Михаљчић, Тајјана Суботин Голубовић,
Аранђел Смиљанић, Павле Драгичевић

УРЕДНИК

Радивој Радић

Бања Лука
2019

CDU 94(497.6)(091)

ISSN 2233-1778

ACADÉMIE DES SCIENCES ET DES ARTS DE LA RÉPUBLIQUE SERBE
INSTITUT D'HISTOIRE

MATÉRIAUX POUR L'HISTOIRE DE BOSNIE

12
2019

RÉDACTION

Radivoj Radić, Rade Mihaljčić, Tatjana Subotin Golubović,
Arandel Smiljanić, Pavle Dragičević

RÉDACTEUR

Radivoj Radić

Banja Luka
2019

Павле Драгичевић*

Универзитет у Бањој Луци

Филозофски факултет

Студијски програм историје

ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ТОМАША ДУБРОВЧАНИМА КОЈОМ ПОТВРЂУЈЕ ПОВЕЉЕ СВОЈИХ ПРЕТХОДНИКА

Крешево, 3. септембар 1444.

Сажетак: У раду се анализира повеља босанског краља Стефана Томаша којом су Дубровчанима потврђене и загарантоване трговачке привилегије и споразуми склопљени са претходним босанским владарима. Рад садржи текст на старосрпском и превод на савремени српски језик, те неколико поглавља у којима се анализирају историјске околности настанка повеље, њен физички опис, дипломатичке особености, као и поглавље у којем се на сажет начин објашњавају личности које се помињу у овом документу. Дипломатичка анализа показала је да се текст повеље у великој мјери ослања на раније споразуме босанских владара са Дубровником.

Кључне ријечи: Босна, Дубровник, XV вијек, Стефан Томаш, Рестоје Милохна, Крешево, повеља, дипломатика.

Средњовјековна дубровачка дипломатска пракса налагала је да се након сваке промјене на пријестолу у земљама из њиховог залеђа од новог владара исходује повеља којом би се потврдили раније склопљени споразуми који су регулисали питања трибута и територијалних уступака које је Босна учинила Дубровнику.¹ Твртко II, последњи мушки изданак директне лозе Котроманића, преминуо је новембра 1443. године. Иако је смјена на пријестолу обављена у року од свега неколико дана, прве године владавине Стефана Томаша обиљежене су политичком нестабилношћу и живим дипломатским али и војним активностима помоћу којих је нови босански суверен настојао да учврсти своју позицију. Изузев војводе Стјепана Вукчића Косаче, који је подржавао

* Ел. пошта: pavled@teol.net

¹ Уп. Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 172–175, 424–426, 437–439, 490–495, 504–509, 554–557; I–2, 115–117 и 162–165.

Томашевог брата Радивоја, већина крупнијих босанских властелина подржала је Томаша. Стјепан Вукчић је у међувремену вршио притисак на Дубровчане да Томашу не исплаћују редовни трибут који је доспио на наплату на Митровдан те године, јер се у тадашњој политичкој пракси сматрало да би њиховом исплатом дубровачка влада признала легалност промјене на босанском пријестолу. Томаш се трудио да стекне наклоност на угарском двору, у Венецији и код римског папе, док су Стјепан Вукчић и његов фаворит Радивој били турски вазали. Како се смјена на босанском пријестолу догодила у вријеме тзв. „Дуге војне“, тј. рата који су угарски краљ Владислав, српски деспот Ђурађ Бранковић и Јанко Хуњади покренули против Турака и у којем су имали великих почетних успјеха, Стјепан Вукчић није се могао надати да ће политичку ситуацију у Босни преокренути у своју корист. До јуна 1444. Томаш је испословао признање угарског двора и обезбиједио наклоност Венеције која је Стјепана Вукчића сматрала својим „природним непријатељем“ који је угрожавао њене посједе у далматинском и зетском приморју. Томаш је прешао на католичанство и стекао наклоност римског папе Евгенија IV. У међувремену, дошло је и до војног сукоба између Томаша и хумског војводе, у којем му је нови краљ привремено одузео долину Неретве са тргом Дријева, док је од Турака, такође привремено, преотео Сребреницу.²

² О политичким приликама тог времена детаљније в. у S. Ljubić, *Listine IX*, 189–190; E. Fermentžin, *Acta Bosnae*, 185; L. Thallóczy, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter*, München–Leipzig 1914, 79–87, 366–368; B. Ђоровић, *Хисторија Босне*, Београд 1940, 468–473; И. Божић, *Дубровник и Турска у XIV и XV веку*, Београд 1952, 99–113; М. Динић, *Државни сабор средњовековне Босне*, Београд 1955, 30–31, 33, 35–36 (= М. Динић, *Из српске историје средњег века*, Београд 2003, 258–259, 261, 263–264); С. Ћирковић, *Историја Босне*, 275–280; С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача и његово доба*, Београд 1964, 71–94; J. V. A. Fine, *The Bosnian Church: A New Interpretation*, New York – London 1975, 53–54, 63, 70, 299–303; P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo 1981, 207–208; P. Čošković, *O dolasku Stjepana Tomaša na vlast i njegovom međunarodnom priznanju*, Istorijski zbornik 5 (Banja Luka 1984) 7–35; Д. Драгојловић, *Крстјани и јеретичка црква босанска*, Београд 1988, 100–102; P. Čošković, *Bosanska Kraljevina u prijelomnim godinama 1443–1446*, Banja Luka 1988, 24–69; M. Šunjić, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV i XV st.)*, Sarajevo 1996, 227–239; P. Čošković, *Fridrik II. Celjski kao pretendent na bosansko prijestolje*, Prilozi II u Sarajevu 35 (2006) 11–29; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti. Sveta kruna ugarska i Sveta kruna bosanska 1387–1463*, Zagreb–Sarajevo 2006, 283–301; M. Spahić, *Kralj Stjepan Tomaš i njegovo doba*, Banja Luka 2010, 18–61 (odbranjena doktorska disertacija u rukopisu); A. Крстић, *Повеља краља Стефана Томаша ердељском војводи Јовану Хуњадију*, ГПБ 7 (2014) 73–84; L. Nakaš, D. Župarić, A. Lalić, Dž. Dautović, E. Kurtović,

С обзиром на несређене политичке прилике у Босни, стиче се утисак да су Дубровчани отезали са слањем свог посланства на босански двор. Имајући у виду да су морали да воде рачуна и о својим трговачким интересима, прве конкретније кораке предузели су крајем јануара 1444, када су у Вијећу умољених разматрали приједлог да се краљу Томашу упути посланство са поклоном у тканинама у вриједности од 800 перпера.³ Наредне њихове кораке вјероватно је успорио оружани сукоб између Стефана Томаша и војводе Стјепана, па је одлука да упуते посланство поново разматрана у Великом вијећу 3. марта 1444. године. Тада су предложени посланици Никола Журговић и Марин Растић, који су то прихватили пет дана касније. Међутим, дубровачка влада је неколико мјесеци отезала са слањем свог посланства из нама данас непознатих разлога. Током марта, априла и маја Вијеће умољених у више наврата одгађало је слање посланства у Босну.⁴ Један од разлога могло је да буде и то што до тог момента угарски двор још увијек није био признао Томаша на положају босанског краља. Пошто су сами признавали власт угарског краља, вјероватно је то био један од пресудних разлога због чега су отезали са слањем својих посланика. Почетком јуна у Дубровнику је боравио краљев протовестијар Рестоје Милохна, који је у краљево име преузео светодмитарски доходак и наплатио приходе од кућа и земљишта Твртка II. Дубровачка влада поново је 8. јуна вијећала о слању посланства у Босну и састављала је за њих инструкције. Како би додатно одобровољили краља за исходовање повеље о потврди својих привилегија и ранијих споразума, Дубровчани су у датим инструкцијама наложили својим посланицима да подсјете краља Томаша како су управо њему, а не претенденту Радивоју, дозволили подизање српског (светодмитарског) дохотка, што је значило да су га признали као законитог краља Босне.⁵ До тог времена је у Дубровник сигурно морала

Codex diplomaticus Regni Bosnae – povelje i pisma stare bosanske države, Sarajevo 2018, 695–712. У тренутку писања овог рада објављена верзија докторске дисертације Мидхата Спахића (*Bosanska kraljevina sredinom XV vijeka – kralj Stjepan Tomaš*, Zagreb–Sarajevo 2016) није нам била доступна.

³ N. Jorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XVIe siècle* II, Paris 1899, 406; P. Čošković, *Bosanska Kraljevina*, 46; M. Spahić, *Kralj Stjepan Tomaš*, 32–33.

⁴ N. Jorga, *Notes et extraits* II, 406–407; M. Spahić, *Kralj Stjepan Tomaš*, 37–38.

⁵ N. Jorga, *Notes et extraits* II, 406. О протовестијару Рестоју Милохни в. P. Živković, *Počteni vitez Restoja Milohna, komornik, knez i protovestijar na dvoru bosanskih kraljeva*, Iz srednjovjekovne povijesti Bosne i Huma, Osijek 2002, 183–197; B. Vrdoljak, *Srednjovjekovni spomenici s natpisom na groblju Sv. Ive u Livnu*, Starohrvatska prosvjeta III–30 (2003) 242–246; С. Рудић, *Неколико нових података о Рестоју Милохни*,

да пристигне вијест како је босански краљ са угарским краљем уредио односе. Посланство је на босански двор кренуло најкасније почетком јула мјесеца, јер су Журговић и Растић у посљедњој декади јула и почетком августа слали у Дубровник писма из Козограда и Бобовца и примали од своје владе даље инструкције. У једној од њих, датираној 4. августом, посланицима је савјетовано да „што се тиче плаћања које треба учинити канцелару споменутог краља за повељу“ имају слободу да могу да потроше до десет дуката.⁶ У међувремену су крајем јула и током августа обновљени сукоби између краља и војводе Стјепана, који је у помоћ позвао турске одреде. До 10. августа војвода је повратио трг Дријева. Упад турских одреда створио је панику међу Томашевим дворанима, што се да наслутити из извјештаја дубровачких посланика, који су датирани 22. јулом у Козограду и 10. августом у Бобовцу. Они су навели да је краљ из Козограда морао да се премјести у Бобовац. Пошто се његово особље повлачило у неред, молили су своју владу „да се пошаље нова копија повеље“ коју је краљ требало да изда, јер су претходно дату копију канцелари босанског краља највјероватније изгубили.⁷ Дубровчани су на овај захтјев одговорили 20. августа и вјероватно послали нову копију, тако да је повеља званично издата 3. септембра. Посланство се у Босни задржало наредних мјесец дана, јер је почетком октобра регистровано да се оно вратило назад у Дубровник. Осмог октобра повеља је службено регистрована у званичним књигама општине, а сутрадан је у Вијећу умољених констатовано да је мисија успјешно завршена па је посланство распуштено.⁸

Физички опис и ранија издања

Повеља је исписана тамноплавим мастилом на пергаменту италијанског начина израде, готово подједнаке ширине (40,5 цм) и

ИЧ LVIII (2009) 173–180; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни*, Београд 2014, 122 (одбрањена докторска дисертација у рукопису); С. Рудић, Ј. Тодоровић, *Повеља угарског краља Жигмунда Рестоју Милохни (18. јануар 1436. године)*, Иницијал – часопис за средњовековне студије 3 (2015) 211–224.

⁶ N. Jorga, *Notes et extraits* II, 406; L. Nakaš, D. Župarić, A. Lalić, Dž. Dautović, E. Kurtović, *Codex diplomaticus Regni Bosnae*, 709–712.

⁷ N. Jorga, *Notes et extraits* II, 406; С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици, XX Састављање повеља*, Глас СКА CLVII, Други разред 80 (1933) 209; С. Ћирковић, *Херцег Стефан*, 79.

⁸ N. Jorga, *Notes et extraits* II, 407.

висине (лијево 40 цм и десно 41 цм). Плика има облик неправилног лука неуједначених димензија (висина: лијево 8,4 цм, средина 14 цм и десно 6,5 цм) и покрива највећи дио неисписаног простора испод потписа. Писар је пергамент уредно припремио за текст повеље. Лијева и десна маргина су једнаке (3,5 цм), а горња износи 4,5 цм. Распознају се трагови оловке помоћу које је писар одређивао маргине и исцртавао редове који имају једнаке размаке. Повеља је богато украшена необично стилизованим инвокационим крстом, висине 6 цм и ширине 2 цм. Троугласти кракови, сужени у центру крста, шире се према споља помоћу двије праве или благо закривљене линије, које су на ободу, тј. најдужој страници троугла спојене кривуљом. Изнад и испод крста у његовом продужетку изведена је линија на којој су уцртана по два троугла, која на основу свог облика подсећају на врхове стријела. Први ред повеље и потпис у последњем реду исписани су 1,8 цм високим стилизованим и украшеним мајускулним словима која садрже велики број лигатура. Цртеж и слова у првом реду и у потпису исписани су црвеном бојом.⁹ Иако је читав остали текст повеље исписан тамноплавим мастилом, поједина слова су у односу на остала увећана у тексту и исписана црвеним мастилом. У питању су слова **К**¹⁰ (у изразима краљ, краљевство, кнез), **Д** (Дубровник), као и слова **И**, **Н**, **Б**, **В** и **И**. Употреба црвених слова у наведеним изразима није досљедна. Занимљиво је и то да је овакав начин украшавања инспирисао још једног Томашевог писара да у двије повеље из 1446. ископира наведени цртеж, као и сам начин украшавања повеље.¹¹ Повеља је овјерена великим

⁹ О заступљености црвених слова у босанским повељама в. Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 212–215. В. и Н. Порчић, „Царске шаре црвене“: *О заступљености и обрасцима употребе црвеног мастила у документима Немањића*, ЗРВИ LIII (2016) 255–273.

¹⁰ Чремошник наводи како писар слова „К“ и „В“ на почетку ријечи у тексту повеље пише мајускулом а у средини ријечи увијек минускулом, што није тачно, јер и на почетку ријечи има минускулних облика ова два слова. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjeg vijeka*, GZM IV–V [1949–1950] (1950) 184.

¹¹ Ријеч је о повељи краља Стефана Томаша издатој Доротеји, удовици кнеза Иваниша Благајског, 25. маја 1446. у Сутјесци. Чува се у Мађарском националном архиву у Будимпешти под сигнатуром DL 66589. Друга о којој је ријеч јесте повеља краља Стефана Томаша од 22. августа 1446, упућена синовима војводе Иваниша Драгишића. Она се чува у Архиву ХАЗУ у Загребу под сигнатуром Ćir. I, 4. F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 438–441; С. Рудић, *Повеља краља Стефана Томаша Доротеји Благајској*, ГПБ 8 (2015) 59–71; L. Nakaš, D. Župarić, A. Lalić, Dž. Dautović, E. Kurtović, *Codex diplomaticus Regni Bosnae*, 721–727. Најновије издање повеље од 22. августа 1446. приредио је Срђан Рудић у овом броју часописа.

двостраним висећим печатом. Стефан Томаш није имао сопствени печат, већ се користио печатом свог претходника Твртка II.¹² На полеђини повеље налази се савремени запис дубровачке канцеларије: R[ecerta] die VIII otubrio 1444. De re Thomas ambassador s[er] Nicola de Zorci et s[er] Marin de Resti. Испод наведеног записа налази се руком Никше Звијездића забиљежено: Extrata in libro grande.¹³ Осим ових, на полеђини се налази неколико краћих записа каснијих архивиста: № 268 an. 1444, N 5 del Pach VI, прецртан број 1102 и број 1094. Повеља се данас чува у Државном архиву у Дубровнику у оквиру фонда *Diplomata et acta*, а

¹² О начину на који је повеља запечаћена в. G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje*, 184–185. О изгледу печата и тексту легенде у историографији је већ расправљано. Уп. А. Ивић, *Стари српски печати и грбови; Прилог српској сфрагистици и хералдици*, Нови Сад 1910, 35; P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 23–32, 36–41, 47. Да је краљ Томаш у првим годинама своје владавине документа из владарске канцеларије овјеравао печатима свог претходника краља Твртка II видљиво је и из повеље коју је „четвртог дана Ускрса“ (15. априла 1444) издао Млечанима: *За веродостојност и већу доказну вредност (...) да се овери печатом, који сада користимо, то јест оним покојног господина краља Твртка, нашег стрица, јер наш печат још није направљен (...).* Србски историјски споменици млетачког архива (скупо и преписао Др Ђанко Шафарик), Гласник ДСС XIV (1862) 91–95; В. В. Макушев, *Прилози к српској историји XIV. и XV. века*, Гласник СУД XXXII (1871) 184–189; S. Ljubić, *Listine IX*, 189–190; С. Новаковић, *Законски споменици*, 286–288; *Acta Albaniae Veneta saeculorum XIV et XV*, ed. J. Valentini, Pars III, Tomus 18, München 1974, 153–155; M. Brković, *U Jajcu izdane isprave bosanskih vladara*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru 40 (1998) 102–103. Најновије издање ове повеље, у којем су пописана сва остала издања цитираног документа, приредили су Н. Порчић, Н. Исаиловић, *Документи владара средњовековне Србије и Босне у венецијанским збиркама*, Београд 2019, 389–393. Изгледа да Стефан Томаш и у каснијим годинама своје владавине није имао свој печат, већ се служио печатима Твртка II. Уп. L. Thallóczy, *Studien*, 294; Д. Ацовић, *Хералдика и Срби*, Београд 2008, 212–213, 266; С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици, XVI Печат*, Глас СКА СХХХII, Други разред 70 (1928) 17; M. Brković, *U Jajcu*, 115–116, 117; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 238, 475; А. Крстић, *Повеља краља Стефана Томаша ердељском војводи*, 73–84; Н. Исаиловић, А. Фостиков, *Исправа краља Стефана Томаша којом овлашћује Јакова Тесту да поврати новац опљачкан под Сињем*, ГПБ 7 (2014) 85–101; Н. Исаиловић, А. Фостиков, *Уговор краља Стефана Томаша и кнеза Николе Трогиранина о заједничкој трговини*, ГПБ 8 (2015) 73–93; А. Крстић, *Повеља краља Стефана Томаша којом се обавезује на верност Угарској против Турака*, ГПБ 8 (2015) 95–106; А. Фостиков, Н. Исаиловић, *Повеља краља Стефана Томаша Дубровчанима о слободи трговине*, ГПБ 9 (2016) 85–100.

¹³ Препис се налази у првој књизи архивске серије *Privilegi*, која је у литератури позната и по називу *Codex Ragusinus* (DAD, *Privilegi* I, fol. 61v–62r). Све словне разлике између оригинала и преписа навео је Љубомир Стојановић у свом издању.

заведена је у групи ћириличких докумената као бечки бр. 1094. Издање је приређено на основу дигиталног снимка који је начињен током јула 2008. године.

Ранија издања: П. Карано-Твртковић, *Србски споменици*, 242–245, № 136; F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 427–429, № 346; С. Новаковић, *Законски споменици*, 238–239, № 86 (без аренге, короборације, помена писара и мјеста састављања повеље); Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 115–117, № 696; L. Nakaš, D. Župarić, A. Lalić, Dž. Dautović, E. Kurtović, *Codex diplomaticus Regni Bosnae*, 713–715, № 286 (са преводом текста повеље).

*Текст***

+ **ВѦ ИМѢ СѢТЦ[А] И СИНЬ[А] И СВѢТОГѦ ДѢХЬ[А] ѦМИНЬ.**
Г[ОСПО]ДѢ С НЕБЕСѢ ПРИЗРИ ВИДИТИ СИНИ ЧЛОВИЧАСКИЕ¹⁴
 |2| и ѡслиша гласъ ѡфающихъ всихъ на нь дръжеи вѡластью всѡ тварь
 имъже ц[а]рьей ц[а]рьствѡють и мѡчителе дръжеть зє|3|мѡ. Б(о)гъ
 еданъ И(сѡ)съ Х(ристо)съ и ѡчера и данасъ тажде и ва вики избрани свете
 родителе и прародителе кралевѣства ми и прослави [и]хъ|4|ъ паче тихъ
 ц(а)рь на земли и паке на небеси хъ виньци свитлими ѡкрасивъ ехъ са всеми
 светими такоже не ѡтаина естъ вьсе|5|ленои блажена нихъ память. СѢ
 нихъже племена га азъ бихъ избранъ изъволинѣмъ Б[о]жиемъ и причисте
 Б(о)гѡродице и молитвѣ|6|ами нихъ г[оспо]д[и]нь краљ Стефанъ Томашъ
 многѡпочтенога споменѡтъга славнѡга краља СѢстое синь и наслѣдникъ
 милос[7]тию Б(о)жиюмъ краљ всои Босни и Донию Краемъ и къ тѡмѡ и
 не далече ѡт[ъ] нихъ пѡтъю нѡ прѡдѣнѡкъ и ѡнѡкъ, синь же и наслѣдн[8]икъ
 истини ѡт[ъ] светагѡ нихъ корина. Повелинѣмъ и сѡдомъ Б(о)жиемъ
 пригамъ дръжавѡ кралевѣства и сиде на престоли крале|9|вѣства како
 ц(а)рь и владика всемѡ стежанью моихъ прародитель ѡда всихъ примае
 часть и славѡ и дари многіе. И тогда придо|10|ше вѡ славни двѡрь
 кралевѣста ми ѡ Крешево племенити мѡжие славнѡга града Дѡбровника
 властеле и поклѣсаріе Нико|11|ла Жѡрьгѡвичъ и Маринъ Растѣъ с
 почтеними дарьми и частьми ѡт[ъ] реченога града Дѡбровника, властѡи
 Сѡпѣине. И т[12]и речени поклѣсаріе насъ искаше, многѡ ѡмилино просише,
 за всакоіе ѡвите и законе и слободѣщине реченога града Дѡбро|13|вника
 кое сѡ имали ѡ записихъ и ѡ пѡвѣлахъ с рѣченими(!) нашими родители и

** Редакција издања текста и превода: Т. Суботин Голубовић.

¹⁴ Карано-Твртковић, Миклошич и Стојановић: *чловѣческие*.

прародители са гвспѡдѡмъ срьбьскомъ и босаньск|14|омъ како да бисмо и ми пѡ обичаю речене гвсподе нимъ потв(р)ѣдили и ѡстанѡвитили(!) крипъко прѣвихъ нашихъ слободѣцине |15| и законе и ѡвите и повелина(!) и записе гвспѡде срьбьске и босаньске. И кралевѣствѡ ми слишавѣше и разѡмивѣше нихъ пѡдѡбне |16| и разѡмне и приличне прошне а праве а ми имавѣше свитѣ и цѡѡ згѡворѣ с властели и вельможами кралевѣства ми створихъ емъ |17| милость реченомѡ градѡ Дѡбровникѡ властелѡмъ и всои Ѣпѣѣкини дѡбровачкои. По сихъ нашихъ листихъ и повелахъ за нихъ срьт|18|ѣчанѣство потвѣрдисмо имъ и ѡстанѡвитисмо все и всакоие повеле и записаниа речене гвсподе срьбьске и босаньске и потвѣрди|19|хъ емъ Приморие и Конавле са всеми своими котарѣми и азъ г[оспо]д[и]нь краль Томашъ и вса ина гвспода коѡ сѡ гвсподовала до мене да е до|20|вика реченомѡ градѡ Дѡбровникѡ и всои Ѣпѣѣкини твѣрдо и непорочно нами и нашими послѣдними паче да сѡ ѡ всако врѣме ста|21|новитни и крипѣци и ѡ вѡзѡи нашѡи ѡ всихъ реченихъ повелахъ и ѡ законихъ и ѡветихъ и всакоихъ слободѣцинахъ речене гвсподе срь|22|бьске и босаньске. И речени¹⁵ властеле и поклѣсарѣе града Дѡбровника и ѡт[ѣ]да все Ѣпѣѣкине примише и завезаше се кралевѣствѡ ми да|23|вати ѡт[ѣ] реченога града Дѡбровника и ѡт[ѣ] Ѣпѣѣкине все¹⁶ дѡбровачке примише и завезаше се кралевѣствѡ ми давати срьбьски дѡ|24|хѡдакъ двѣе тисѣѣки перѣперѣ динари дѡбровачѣцихъ всако гѡдище¹⁷ на Дмитрѡвѣ данѣ и такоге всако гѡдище на Власинѣ данѣ .ѣ. |25| сатѣ перѣперѣ по законѡ и ѡвитѡ како сѡ давали реченои гвспѡди кралемъ босаньскимъ нашимъ родителемъ бивѣшѡи гвспѡди |26| кои сѡ гвсподовали до мене. Я всемѡ ѡвѡмѡди ротѣнѣици и свидѡци наши добри вельможе: ѡвѡвѡда Иванѣишъ Павлѡвиѣѣ |27| з братѣиѡмъ, ѡвѡвѡда Тѡвѣтко Станѣчиѣѣ з братѣиѡмъ, ѡвѡвѡда Владисавъ Клѣшиѣѣ з братѣиѡмъ, ѡвѡвѡда Сладѡе Семьк|28|ѡвиѣѣ з братѣиѡмъ, ѡвѡвѡда Петаръ Павла Юрьѡвиѣѣ син з братѣиѡмъ, кнезь Юраи Драгѣѣвиѣѣ з братѣиѡмъ, кнезь Вѡки|29|ѣѣ Влатковѣѣѣ з братѣиѡмъ, кнезь Ѣстоѣѣ Стипѡѡвиѣѣ з братѣиѡмъ а пристаѡвѣ ѡт двѡра нашѣ двѡрѣски кнезь Стипанѣ |30| Влатковѣѣѣ з братѣиѡмъ, нашего кралевѣства прѡтовѣистарѣ кнезь Рѡстѡе з братѣѡмъ. Наипрѣѡв, ротѣхъ се |31| азъ речени г[оспо]д[и]нь краль Томашъ и с вельможами кралевѣства ми више писаними поставивѣ рѡци на светѡмъ еѡанѣлиѡ(!) и н|32|а часнѡмъ крижѡ Хрѣ(сто)вѡ да е твѣрдо и непоколибѣмо цѡѡ се пише

¹⁵ Карано-Тѡртковѣиѣ: речене.

¹⁶ Карано-Тѡртковѣиѣ: те.

¹⁷ Карано-Тѡртковѣиѣ: гѡдици.

1120/1125

4. 1120/1125
di B. Gual
ambasciatore di B. Gual
di B. Gual

Exceata in libeccione

1102. 1114. 1115.
1116. 1117.

8 сѣмъ записѣ градѣ Дѣбровникѣ до вика викама. Я сѣи се писа рожѣт|33|ва
Х(ри)с(то)ва на .ч.8.м.д. лѣто м(ѣ)сеца сѣкѣтебра трети данѣ на Крешевѣ
и повелисмо га печатити нашѣмъ законѣмъ подѣвисѣѣ8 печать. |34|
И Рестоѣ протовистарѣ(!) 8писахѣ по заповиди г[оспо]д[и]на ми краља
Томаша а писа се 8 славнѣмъ градѣ 8 Крешевѣ.

|35| **ШЕФАНЪ ТОМАШЪ КРАЛЬ БОЖИСЪМЪ МИЛОСТЬЮ
СРЪБЛЪЕМЪ, БОСНИ, ПРИМОРЬЮ¹⁸, ХОМЪСЦИ¹⁹ ЗЕМЛИ²⁰, ДАЛЬМЪЦИ,
ХЕРЪВАТОМЪ, ДОНИМЪ КРАЕМЪ, ЗАП[А]ДН[И]МЪ СТРАН[А]МЪ
И К ТОМЪ**

Превод

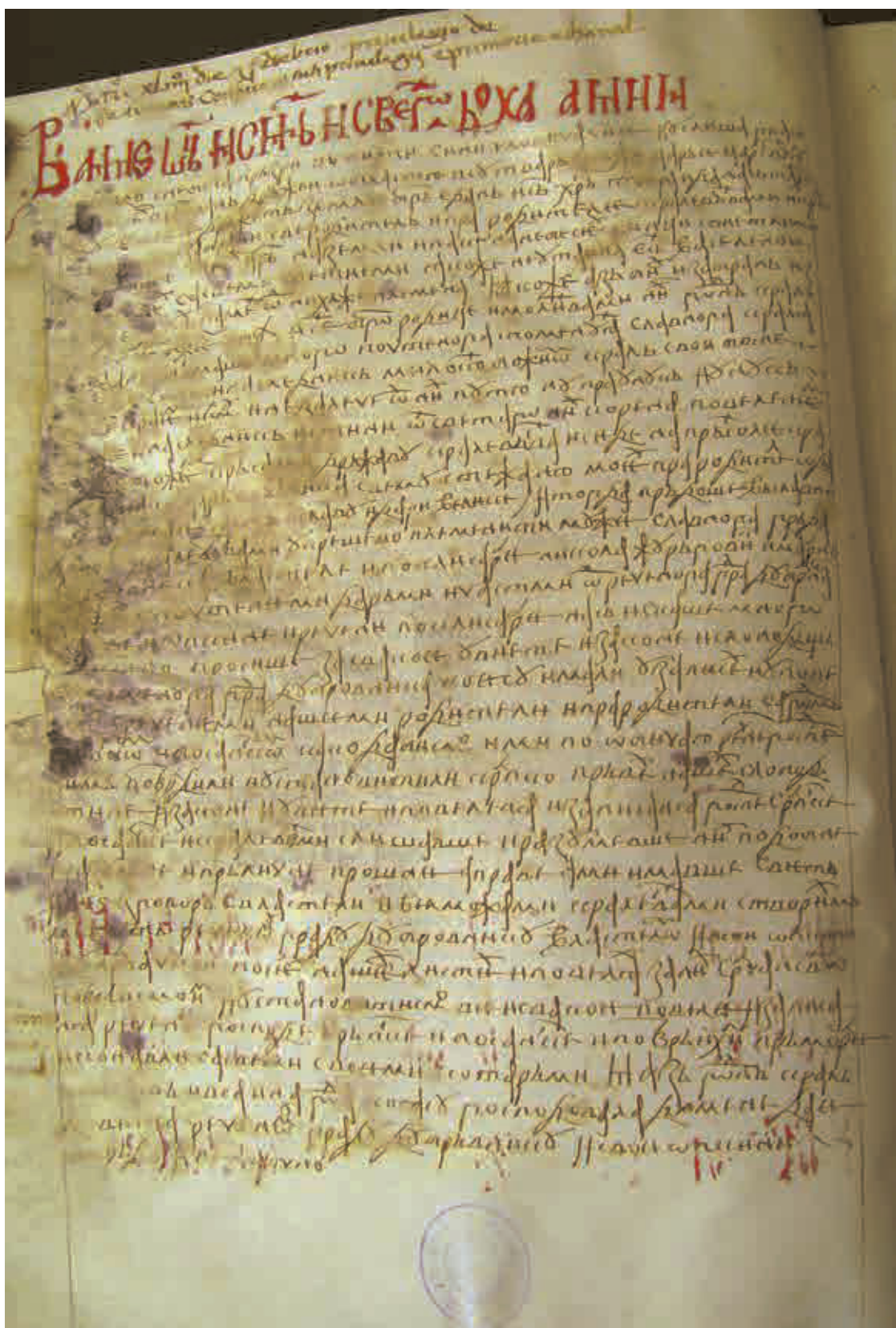
+ У име Оца и Сина и Светога духа, амин. Господ, који држи у власти сав свијет у којем цареви царују и у којем тирани држе земљу, погледа с небеса да види синове човјечије и да чује глас свих који се уздају у њега. Бог је један, Исус Христ, и јуче и данас па тако и вавијек, одабрао је свете родитеље и прародитеље краљевства ми и узвисио их више од тих царева земаљских а затим и на небесима гдје их је, са свима светима, вијенцима сјајним украсио, како се по свој васељени не би угасила блажена успомена на њих. Од њиховог рода, вољом божијом и пречисте Богородице и по жељама њиховим, бих изабран и ја господин краљ Стефан Томаш, милошћу божијом краљ све Босне и Доњих Краја и осталог, син и насљедник веома поштоване успомене славног краља Остоје, који нисам различит од њиховог тијела већ праунук и унук, син и истински насљедник од светог њиховог коријена. Божијом заповијешћу и одлуком примих државу краљевства и сједох на пријесто краљевства као цар и владар свих добара мојих прародитеља и од свих примих част и славу и даре многе. И дођоше тада у Крешево, славни двор краљевства ми, људи племенита рода славнога града Дубровника, властела и поклисари Никола Журговић и Марин Растић, са прикладним даровима и са почастима од поменутог града Дубровника, властеле и од Општине. И ти речени поклисари нас питаше за све уговоре и законе и повластице реченог града Дубровника које су имали у исправама и повељама са поменутиим нашим родитељима и прародитељима, са господом српском и

¹⁸ Карано-Твртковић: **ПРИМОРЬЮ**; Миклошич: **ПРИМОРЬЮ**; Стојановић: **ПРИМОРЬЮ**.

¹⁹ Миклошич: **ХОМЪСЦИ**;

²⁰ Карано-Твртковић, Стојановић: **ЗЕМЛИ**; Миклошич: **ЗЕМЛІ**.

босанском, и веома кротко молише да им ми, по обичају поменуће госпoде, чврсто потврдимо и утврдимо слoбoде и закoне и угoвoре и пoвeљe и записе наших предака – госпoде српске и бoсанске. И краљевство ми, чувши и разумјевши њихoве законите и разумне и пристојне и правичне молбе и пошто смо одржали пуни савјет и разгoвoр са властелом и велмoжама краљевства ми, учиних милост краљевства ми реченом граду Дубровнику, властели и читавој Општини дубровачкој. Због њихoвог пријатељства, овим нашим листовима и пoвeљама потврдисмо им и утврдисмо све и сваке пoвeљe и записе поменуће госпoде српске и бoсанске и потврдих им и ја гoспoдин краљ Томаш и сва остала гoспoда која су прије мене владала, Приморје и Конавле са свим својим кoтарима, нека је довијека поменутом граду Дубровнику и свој Општини а чврсто и неoспoривo за нас и наше пoтoмкe и да у свака дoбa буду [Дубрoвчани] неoштeћени и сигурни у овој нашој и у свим поменућим пoвeљама и у законима и у угoвoрима и у свим слoбoдама речене српске и бoсанске гoспoде. И поменућа властела и посланици града Дубровника и од све Општине пристали су и oбaвeзали се краљевству ми да ће од реченог града Дубровника и од читаве Општине сваке године на Митровдан давати краљевству ми српски доходак од двије хиљаде перпера дубровачких динара и такође су пристали и oбaвeзали се да ће сваке године на дан Светог Влаха, давати пет стотина перпера по закону и споразуму како су давали поменућој гoспoди, краљевима бoсанским, нашим родитељима и бившој гoспoди која су владала прије мене. А свему oвoмe клетвеници и свјeдoци су наше дoбpe велмoжe: војвода Иваниш Павловић с братијом, војвода Твртко Станчић с братијом, војвода Владисав Клешић с братијом, војвода Сладоје Семковић с братијом, војвода Петар, Павла Јурјевића син, с братијом, кнез Јурај Драгићевић с братијом, кнез Вукић Влатковић с братијом, кнез Остоја Стипојевић с братијом, а пристав од двора наш дворски кнез Стипан Влатковић с братијом, прoтoвeстијар нашег краљевства кнез Рестоје с братијом. Најприје, зарекох се ја поменући гoспoдин краљ Томаш и с велмoжама краљевства ми, напријед наведеним, пoлoживши руку на Свето јеванђеље и на часни крст Христов да је утврђено и неoспoривo граду Дубровнику све што пише у oвoм запису у вијеке вијекова. А oвo се писа трећи дан мјeсeца сeптeмбpa 1444. године од рођења Христова на Кршеву и заповиједисмо га печатити нашим законитим висећим печатом. Ја, Рестоје прoтoвeстијар записих по заповијести гoспoдина ми краља Томаша, а писа се у славном граду у Кршеву.

ШТЕФАН ТОМАШ БОЖИЈОМ МИЛОШЋУ КРАЉ СРБА, БОСНЕ,
ПРИМОРЈА, ХУМСКЕ ЗЕМЉЕ, ДАЛМАЦИЈЕ, ХРВАТА, ДОЊИХ
КРАЈА, ЗАПАДНИХ СТРАНА И ОСТАЛОГ

Дипломатичке особености

Нема готово никакве сумње да је текст повеље настао по узору на ону коју је Твртко II, Томашев претходник на пријестолу, издао Дубровчанима 21. августа 1421. године.²¹ С обзиром на то, минималне су разлике у формулару и осталим дипломатичким елементима између ове двије повеље. Томашева повеља, поред симболичке, садржи још и вербалну инвокацију, а у потпису је садржана девоција, као и Томашева пуна титула којој су придодати Далмација и Хрвати. Овакав тип титуле први пут се јавља управо у овој повељи и повезана је са Томашевим тежњама да поврати власт над Омишом, који је током 1403. и 1404. био под влашћу његовог оца краља Остоје. Након Остојиног пада, Омиш преузима херцег Хрвоје и у његовој власти био је све до његове смрти 1416. године. Прије него што се преудала за краља Остоју, Хрвојева удовица је Омиш предала свом брату Иванишу Нелипчићу, који га је држао све до смрти 1434. године. Након краће владавине Франкопана и Таловаца, Омиш је 1440. преузео велики војвода Стјепан Вукчић Косача. Искористивши сукоб који је војвода Стјепан имао са краљем Томашем у долини Неретве почетком 1444, Омиш и Пољицу заузели су Млечани, а Омиш је у њиховом посједу остао све до краја XVIII вијека. Упркос неслагању око Омиша, Томаш је ипак желио да задржи добре односе са Венецијом, између осталог јер су имали заједничког непријатеља оличеног у хумском војводи, али је преко титуле и даље исказивао претензије на дио територије које није имао намјеру да се одрекне, пошто ју је као некадашњи посјед босанске круне сматрао својом баштином (*patrimonium domini regis*). Томаш је Венецији поручивао да ако се она одлучи да напусти Омиш, да има на уму „да је то његово и да га у том случају радије преда њему него било коме другоме“.²² Колико нам је

²¹ П. Драгичевић, *Повеља краља Твртка II Твртковића Дубровнику којом потврђује повеље својих претходника*, ГПБ 11 (2018) 101–116.

²² Детаљније в. у В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 457–458, 470; М. Šunjić, *Prilozi za istoriju bosansko-venecijanskih odnosa 1420–1463*, Historijski zbornik XIV (1961) 126–130; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 274, 277–278; исти, *Херцег Стефан*, 41–43, 73–74; М. Šunjić, *Pomjeranje mletačkih granica u Dalmaciji i odnosi sa susjedima tokom XV stoljeća*, Godišnjak DI BiH XV (1966) 50–51; исти, *Dalmacija u XV stoljeću*, Sarajevo

познато, ово је риједак примјер да се у некој од сачуваних и аутентичних повеља из босанске владарске канцеларије титула у оваквом облику налази у потпису документа.²³

1967, 67–69; isti, *Bosna i Venecija*, 229–239; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 296; Н. Исаиловић, *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића и борба за његово наслеђе*, ИЧ LIV (2007) 131–150; Н. Порчић, Н. Исаиловић, *Документи*, 106–112. У споразуму између краља Томаша и Венеције од 14. априла 1444, он се титулише као *Dei gratia Rascie, Bozne et Partis Maritime rex*, а у повељи ердељском војводи Јовану Хуњадију од 3. јуна 1444. као *Dei gratia rex Bosne*. А. Крстић, *Повеља краља Стефана Томаша ердељском војводи*, 76; Н. Порчић, Н. Исаиловић, *Документи*, 389–393.

²³ Осим у овој повељи из 3. септембра 1444, помен Хрвата и Далмације садржан је у интитулацији (али не и у потпису) три Томашеве повеље: од 25. маја 1446. изdatoј Доротеји Благајској, од 22. августа 1446. изdatoј синовима војводе Иваниша Драгишића и од 14. октобра 1458. изdatoј логотету Стефану Ратковићу. Хрвати, али не и Далмација, садржани су само у потпису повеље од 18. децембра 1451. изdate Дубровчанима. Идентичну интитулацију као у повељама из 1446. задржао је и Томашев син Стефан Томашевић у двије повеље с почетка своје владавине, од којих је једна сачувана у позном препису. Далмација и Хрватска налазе се и у интитулацији двије фалсификоване повеље приписане краљу Томашу из 1446. и 1459. године. У питању су фалсификати фрањевца Луке Владмировића из XVIII вијека, али није искључено да је као предложак за њихово састављање поменути фрањевац искористио неке аутентичне документе. У интитулацијама тих фалсификованих повеља Томаш је представљен као *Dei gratiae Rasciae, Serviae, Bosnensium, siue Illiricorum, Primordiae partium, Dalmatiae et Corbaviae Rex* односно ... *Primordiae, seu maritimae partiumq. Dalmatiae et Corbatiae Rex*. У том евентуалном предлошку вјероватно је, поред осталог, могла да стоји уписана „Хрватска“ (Croatiae), коју је фалсификатор преметнуо у Крбаву (Corbaviae, Corbatiae). Идентична интитулација као у посљедњем примјеру (само без помена Србије) наведена је у још једној фалсификованој повељи приписаној краљу Томашу и датираној 1458. годином. Хрвати су поменути и у интитулацији повеље краља Остоје браћи Радивојевић, изdatoј 28. децембра 1408. године. Они су поменути само у каснијем препису ове повеље на латиници, али не и у њеном преводу на латински, који је урађен 1684. године. Међутим, и аутентичност ове повеље доведена је у питање. F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 385–386, 438–441, 447–450; F. Rački, *Prilozi za sbirku srbskih i bosanskih listina*, Rad JAZU 1 (1867) 156–158; S. Ljubić, *Listine X*, 126–127; E. Fermendžin, *Acta Bosnae*, 87–89; Ћ. Truhelka, *Fojnička kronika*, GZM XXI (1909) 446; J. Jelenić, *Ljetopis fra Nikole Lašvanina*, GZM XXVII (1915) 273–275, 281–283; С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици, II Интитулација*, Глас СКА ХСП, Други разред 54 (1913) 131; исти, *Студије о српској дипломатици, XIII Потпис*, Глас СКА CVI, Други разред 61 (1923) 28–29; Љ. Стојановић, *Повеље и писма I–2*, 115–121, 162–165; М. Динић, *Вести Еберхарда Виндекеа о Босни*, ЛИЧ I/3–4 (1935) 363–365; F. Šišić, *Nekoliko isprava iz početka XV st.*, Starine JAZU XXXIX (1938) 315; В. Трпковић, *Хумска земља*, Зборник ФФ у Београду VIII–I (1964) 236–237; Fra Nikola Lašvanin, *Ljetopis*, Sarajevo 1981, 220–223, 235–238; J. Soldo, *Luka Vladimirović i njegov krug*, Historijski zbornik XXXVI (1983) 189–213;

Пажњу привлачи и аренга јер је, судећи по сачуваним повељама из босанске владарске канцеларије, она идентична оној из напријед наведене повеље краља Твртка II која јој је била непосредни предложак. Идентичан текст аренге употријебљен је још само у стонској повељи краља Душана од 22. јануара 1333. године.²⁴ Сам избор мотива у тексту аренге одговарао је околностима издавања повеље и актуелним политичким потребама.²⁵ Пошто је у очима католичке цркве ипак био незаконит Остојин син и пошто се налазио у оружаном сукобу са онима који су му порицали право на пријесто имао је снажно изражену потребу да се домаћој и иностраној јавности представи као законити син и насљедник краља Остоје, *који није различит од њиховог тијела већ праунук и унук, син и истински насљедник лозе Котроманића и Немањића.*

Изгледа да је формулар а самим тим и читав главни текст повеље, односно њен концепт, састављен у Дубровнику јер су на таквој форми документа Дубровчани највише инсистирали. Овај тип формулара у начелу се јавља од почетка владавине краља Дабише.²⁶ Као поуздан доказ за то довољно је навести оно на што смо раније указали²⁷ као и на чињеницу да су током исходавања повеље од краља Томаша дубровачки посланици из Босне тражили од своје владе да им поново пошаље копију повеље коју су већ раније били доставили босанској канцеларији а коју су Томашеви канцелари у паници највјероватније изгубили током једне од турских провала.²⁸ Са друге стране, можда би се могло претпоставити и како је сам избор аренге ипак било дјело протовестијара Рестоја пошто

С. Рудић, *Повеља краља Стефана Томашевића Дубровнику*, ГПБ 2 (2009) 153–168; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, passim; С. Рудић, *Повеља краља Стефана Томаша Доротеји Благајској*, ГПБ 8 (2015) 59–71; М. Brković, *Isprava kralja Stjepana Tomaša izdana u Žepču 1458. (14. X.), diplomatska analiza, sadržaj i povijesne okolnosti*, Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog simpozija „Žepče 1458. – 2008.“ održanog u Žepču od 10. do 11. listopada 2008, Zagreb–Žepče 2010, 11–31.

²⁴ Уп. Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 48, 504–505; II, 115; Ж. Вујошевић, *Стари завет у арендама средњовековних српских и бугарских повеља*, Београд 2007, 182, 222, 230 (одбрањен магистарски рад у рукопису); D. Lovrenović, „*Slavni dvor kraljevstva u Trstivnici*“ (*ponovno o proglašenju Bosne kraljevstvom 1377.*), Bosanska kvadratura kruga, Sarajevo–Zagreb 2012, 125; Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије*, 382–383; П. Драгичевић, *Повеља краља Твртка II*, 110–111.

²⁵ П. Драгичевић, *Повеља краља Твртка II*, 111.

²⁶ Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 172–175.

²⁷ П. Драгичевић, *Повеља краља Твртка II*, 110–112.

²⁸ В. уводни дио овог рада и напомену бр. 7.

је она, како смо напријед навели, одговарала актуелном политичком моменту.

Просопографски подаци

У претходним бројевима *Грађе о прошлости Босне* већ су објашњене личности: **војвода Иваниш Павловић** (ГПБ IX, 57), **кнез Јурај Драгићевић** (ГПБ XI, 114) и **Рестоје протовестијар** (ГПБ VII, 94–95).

Никола (Никша) Журговић, 10 (ред у изворнику) – Nicola de Georgio (1379–1460), дубровачки властелин. Познат и под надимком Тамарић. Син је војног заповједника Мате Журговића. Често је слан у посланичке мисије на босански двор и код угледне властеле у дубровачком залеђу. Биљежи се као посланик дубровачке владе на босанском двору (1428, 1433, 1441, 1444, 1449), код војводе Сандаља (1425), Радослава Павловића (1432. и 1433) и Стјепана Вукчића Косаче (1440). Слан је и у мисије на угарски двор као и у Србију на двор деспота Ђурђа Бранковића. Вршио је дужност конавоског кнеза (1422. и 1437) и стонског кнеза (1424, 1442. и 1447). Био је члан Малог вијећа (1437, 1450. и 1458), судија Кривичног суда (1447. и 1454), а између 1429. и 1459. дужност дубровачког ректора обављао је укупно дванаест пута.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 224–225; N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika 2*, Zagreb–Dubrovnik 2012, 248–249; isti, *Vlastela grada Dubrovnika 5*, Zagreb–Dubrovnik 2014, 16–17.

Марин (Мароје) Растић, 11 – Marinus de Resti (око 1390–1464), дубровачки властелин. Син је посланика и војног заповједника Михоча Растића. Често је слан у дипломатске мисије на дворове босанских краљева и угледне властеле у залеђу, нарочито код Косача. Слан је као посланик и у Италију (Анкону и Венецију). Наслиједио је свога оца на положају ризничара (thesaurarius), тј. управника имовине на босанском двору. Четири пута је вршио дужност судије Кривичног суда, био је члан Малог вијећа, ризничар, а у периоду од 1433. до 1462. десет пута обављао је функцију ректора.

Литература: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 391–392; N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika 3*, Zagreb–Dubrovnik 2012, 218–219; isti, *Vlastela grada Dubrovnika 6*, Zagreb–Dubrovnik 2015, 131–132.

војвода Твртко Станчић, 27 – Усорски војвода и једини познатији представник властеоске породице Станчић из области средњег Подриња. Први пут се помиње у овој повељи краља Томаша из 1444. године. Држао је град Перин на Дрињачи. Краљ Томаш је, након заузимања Сребренице од Србије 1458, пет околних тврђава дао на управу Твртку Станчићу. Погубили су га Турци маја 1463, одмах на почетку инвазије на Босну.

Литература: М. Динић, *За историју рударства у средњовековној Србији и Босни I*, Београд 1955, 43–44, 85 (= М. Динић, *Из српске историје средњег века*, Београд 2003, 496–497, 537); С. Рудић, *Босанска властела у XV веку*, Београд 2004, 95 (одбрањена докторска дисертација у рукопису); Ј. Мргић, *Северна Босна 13–16. век*, Београд 2008, 125, 131, 147, 201.

војвода Владислав Клешић, 27 – представник породице Клешић, једне од најзначајнијих босанских средњовјековних породица. Син је Павла Клешића, најзначајнијег члана ове породице. Налазио се у пратњи краља Твртка II приликом његовог боравка на угарском двору 1436. године. Иако је након смрти краља Твртка II у почетку био присталица Радивоја а не Стефана Томаша, касније се као војвода и у својству свједока наводи у повељама овог босанског краља. Посљедњи пут се помиње 1452. године.

Литература: С. Рудић, *Босанска властела*, 60–61; Т. Рибар, *Западне стране у средњовјековној босанској држави*, Београд 2009, 121–122, и даље према регистру.

војвода Сладоје Семковић, 27–28 – представник властеоске породице Семковић са простора западног Хума. У изворима се чешће помиње од 1439. године. Дубровчани су му 1453. додијелили титулу властелина. Имао је два брата, Гргура и Улриха. Папа их је сву тројицу 1446. узео под своју заштиту.

Литература: М. Динић, *Хумско-требињска властела*, Београд 1967, 33–34 (= М. Динић, *Из српске историје средњег века*, 352); С. Рудић, *Босанска властела*, 92–93; Т. Рибар, *Западне стране*, 134–136.

војвода Петар Јурјевић, 28 – представник властеоске породице Радивојевић – Јурјевић (Ђурђевић) из Хума. Син је Павла Јурјевића и унук Јурја (Ђурђа) Радивојевића. Умро је прије 1452. године. Имао је сина Павла.

Литература: Љ. Ковачевић, *Знамените српске властеоске породице средњег века*, ГНЧ X (1888) 206–207; С. Рудић, *О потомцима војводе Јурја (Ђурђа) Радивојевића – прилог родослову Влатковића*, Споме-

ница академика Марка Шуњића (1927–1998), Сарајево 2010, 233–240; С. Рудић, *Петар Павловић – војвода Хумски и Крајине*, Зборник за историју БиХ 7 (2012) 49–58; С. Рудић, *Јелена – супруга кнеза Павла Петровића*, Иницијал 2 (2014) 137–143.

кнез Вукић Влатковић, 28–29 – непознати босански властелин. Помиње се као свједок и у повељи краља Томаша од 22. августа 1446. године, која је издата синовима Иваниша Драгишића.

Извор: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 440.

кнез Остоја Стипојевић, 29 – непознати босански властелин. Помиње се у својству свједока у двије повеље из 1444. и 1446. године. Неки претпостављају да можда потиче из рода горњобосанских Хрватинића.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 440; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 117.

Литература: П. Анђелић, *Barones regni и државно вијеће средњовјековне Босне*, Прилози ИИ у Сарајеву 11–12 (1975–1976) 39; С. Рудић, *Босанска властела*, 80, 101.

кнез Стипан Влатковић, 29–30 – непознати босански властелин. Забиљежен је у својству свједока као кнез дворски у повељама из 1444. и 1446. године. Иста особа помиње се и као „савјетник“ („свитник“) у повељи проблематичне аутентичности која се приписује краљу Стефану Томашевићу. Иако је датирана 1461. годином, она је очувана у интерполираном и невјешто урађеном препису из друге половине XVII вијека.

Извори: F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 440; Ћ. Truhelka, *Fojnička kronika*, GZM XXI (1909) 448; J. Jelenić, *Ljetopis*, 275; Fra Nikola Lašvanin, *Ljetopis*, 223; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–2, 117.

Литература: С. Рудић, *Босанска властела*, 44; Е. Filipović, *O najstarijem poznatom spomenu grada Tešnja 1461. godine*, Radovi (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija) Filozofskog fakulteta u Sarajevu 5 (2018) 325–333.

Pavle Dragičević

Université de Banja Luka

Faculté de Philosophie

Programme d'étude de l'histoire

**CHARTRE DU ROI STEFAN TOMAŠ AUX RAGUSAINS
CONFIRMANT LES CHARTES DE SES PRÉDÉCESSEURS**

Kreševo, le 3 septembre 1444

Résumé

Le travail analyse la Charte du roi de Bosnie, Stefan Tomaš, par laquelle sont confirmés et garantis aux Ragusains les privilèges commerciaux et les accords conclus avec les rois bosniens précédents. C'est l'une des premières chartes conservées qui sont délivrées directement après l'arrivée de Tomaš au trône. Outre le texte de charte écrit à l'ancien serbe et sa traduction en serbe moderne, le travail inclut aussi quelques chapitres dans lesquels sont analysées les circonstances historiques dans lesquelles a été rédigée cette charte, sa description physique, ses caractéristiques diplomatiques et finalement les données de la prosopographie sur les personnages mentionnés dans ce document. L'analyse diplomatique de la charte a montré que le copiste du roi Tomaš, a pris la plupart de son texte dans les anciennes chartes des rois serbes et bosniens qui avaient conclu les accords du contenu similaire avec Dubrovnik. Le texte de cette Charte est le plus semblable à celui-ci de la Charte du roi Tvrtko IIe du 21 août 1421.

Mots-clés: Bosnie, Dubrovnik, XVe siècle, Stefan, Tomaš, Restoje Milohna, Kreševo, charte, diplomatique